

De beste monteur van de stad

(Jaffa, juni 1947)

Pas toen het geroep aanzwol – ‘Subhi! Subhi! Subhi! Verdomme, *walak*, Subhiiii!’ – liet hij merken dat hij zijn naam had gehoord. Met tegenzin hief hij zijn hoofd en keek in de richting van zijn baas. In de deuropening van de donkere garage stond M’allem Mustafa met een nieuwe klant, een lange, elegante man. Het duurde even voor Subhi het oorverdovende lawaai van de elektrische generator die hij aan het repareren was tot zwijgen had gebracht. Vanwaar hij stond, stak hij zijn hand op, zo van ‘Wat is er?’ Bij wijze van antwoord werd er gewenkt en er klonk een bevel: ‘Hier komen!’

Subhi, die ervan baalde dat hij gestoord werd, wees naar de tientallen losse machineonderdelen, die her en der op de besmeurde betonnen vloer lagen. Er stond nog een hele rij apparaten te wachten: waterpompen, nog meer elektrische generatoren, motoren, en allemaal moesten ze gerepareerd worden door de slimme vijftienjarige monteur. M’allem Mustafa, die maar al te bekend was met Subhi’s onwillige lichaamsstaal, riep weer iets.

‘Subhi! Alles laten liggen. Ga je handen en gezicht wassen.

Je gaat met Khawaja Michael mee naar zijn *bayyara*, zijn sinaasappelboomgaard. Er schijnt een probleem te zijn met het irrigatiesysteem of met de waterpomp in het grote reservoir.’

‘Khawaja Michael,’ mompelde Subhi, en weer ging zijn blik naar de nieuwe klant, een goedgebouwde man in een kasjmieren pak en met een lichtbruine gleufhoed op zijn hoofd.

Khawaja Michael had het felle middaglicht achter zich zodat Subhi zijn gezicht niet goed kon zien. De gloed vormde een aureool om een van de rijkste mannen in de havenstad Jaffa.

Khawaja Michael, Khawaja Michael... Waar ken ik die naam van? vroeg Subhi zich af toen hij zich over de stenen wasbak boog en het vet van zijn handen boende. *O, natuurlijk, van mijn vader,* wist hij weer, en toen zei hij hardop: ‘Khawaja Michael zelf! Wat een eer.’

Opeens kon Subhi zich woordelijk een meningsverschil, of eerder een ruzie, herinneren tussen hem en zijn vader, waarbij de naam Khawaja Michael was gevallen.

‘Ik hou van mijn werk. Als het moest zou ik het gratis voor niks doen,’ had Subhi gezegd ter verdediging van zijn keuze om te kappen met school en als monteur aan de slag te gaan bij M’allem Mustafa, de garage-eigenaar.

‘Gratis voor niks? Rotventje. Wie denk je wel dat je bent? De zoon van Khawaja Michael?’

Subhi wist ook nog dat zijn vader hem had uitgelachen omdat hij dacht dat Khawaja de roepnaam van mijnheer Michael was.

‘*La ya ibni*, nee, jongen, Khawaja is niet zijn roepnaam. Een *khawaja* is een voorname christen of jood. Niet dat alle christenen en joden *khawajat* zijn, alleen de allerrijksten. Sommigen zijn even arm als je vader, en misschien wel armer.’

Subhi kende de nodige armen onder de christenen, de

joden en de moslims – zoals zijn christelijke burens, Abu en Um Yousef, en Abu Ya'qoub, de joodse kruier op de Carmelmarkt – maar hij kende geen enkele rijke khawaja.

‘En hoe noem je een rijke moslim?’ had hij gevraagd.

‘Een rijkwaard, denk ik!’ had zijn vader met een glimlach geantwoord.

Hoe geweldig Subhi het ook vond om een van de rijkste kooplieden van de stad te vergezellen, een sinaasappelteiler die zijn producten naar de hele wereld exporteerde, toch was hij er niet gerust op. *Stel dat het me niet lukt om het irrigatiesysteem te repareren van een van de grootste en belangrijkste bayyarat van de stad?* Toen Subhi zijn vuile, slobberige broek optrok en haastig door de garage naar M'alleem Mustafa en Khawaja Michael liep, vroeg hij zich verbijsterd af waarom Khawaja hoogstpersoonlijk naar de *Suq il Haddadien*, de markt van de smeden, een van de armste en meest vervallen wijken van de stad, was gekomen in plaats van zijn chauffeur te sturen of een van zijn talloze werklieden. Khawaja Michael had in zijn boomgaarden tientallen, zo niet honderden mannen aan het werk, en al evenveel in zijn sinaasappelexportbedrijf. Op dat moment herinnerde Subhi zich weer dat zijn vader Khawaja Michael een *isami* had genoemd, een selfmade man. Nu pas besepte hij hoe bescheiden zo'n selfmade man kon zijn.

Anders dan zijn oudere en jongere broers, Jamal en Amir, die samen met hun vader een aantal sinaasappelboomgaarden ten oosten en zuidoosten van Jaffa aanplantten en beheerden, had Subhi zijn passie – of liever gezegd, zijn obsessie – gevolgd. Al heel jong had hij alles waar zijn oog op viel uit elkaar gehaald en weer in elkaar gezet, of het nu ging om de Zenith-radio van zijn grootvader, om het landbouwgereedschap van zijn vader, de fietsen van zijn broers, de drie-

wieler van de buurkinderen, het rijtuig van zijn oom of het speelgoed en de poppen van zijn jongere broertjes en zusjes. Hij ontleedde de poppen tot een verzameling losse hoofden, armen, handen en benen. Terwijl de kleintjes tranen met tuiten huilden, barstten oudere familieleden in lachen uit en complimenteerden hem met de door hem herschapen wezens: zo waren de ledematen van de ene pop bevestigd aan de romp van een andere, of er zat een dierenkop op een mensenromp, dat soort zaken. Subhi bracht de poppen en het speelgoed altijd weer in hun oorspronkelijke staat terug, en dan kwam er een eind aan het geschreeuw en gekrijs.

Subhi's vader, Ismael – ook wel Abu Jamal genoemd, naar zijn oudste zoon – vroeg hem vaak: 'Waarom zou je voor M'alleem Mustafa werken als je ook bij je eigen vader aan de slag kunt?'

'Nou, heel simpel,' antwoordde Subhi. 'M'alleem Mustafa betaalt me dertig piaster per dag, terwijl u mijn broers helemaal niks betaalt.'

'Niks, *ya'ars*, vuilak? Niks? Geef ik jou en je broers en zussen soms geen dak boven het hoofd en een matras om op te slapen? Zijn je moeder en je grootmoeder niet dag en nacht bezig je vette kleren te wassen en uit te koken en je eten klaar te maken? Noem je dat niks? Wat kan een arme man als ik verder nog voor zijn kinderen doen? Benieuwd hoe ver jij het schopt met je dertig piaster per dag. Wedden dat je uiteindelijk vrijgezel blijft, net als je oom?'

'Wat is er mis met oom Habib? Is die niet meestal tot diep in de nacht aan het lol trappen in Tel Aviv?'

'Is dat soms het soort leven dat je op het oog hebt, jongen?'

Subhi's vader had het over zijn jongste broer, die weinig uitvoerde en nog minder verdiende, maar wel een woest leven leidde in de bars en nachtclubs van Tel Aviv. Ook bracht

hij zijn weekenden grotendeels door in de Arabische en Joodse bordelen langs de weg van Jaffa naar Tel Aviv, waar Britse soldaten en Joden vaste klanten waren.

‘Volgens oom Habib gebruikt hij toch zijn goede connecties met de Britse soldaten die hij in de bordelen tegenkomt om te zorgen dat ze hun regering op andere gedachten brengen over de Joodse immigratie naar Palestina?’

‘Wat een onzin. Elke week zien we meer schepen vol Joodse immigranten de haven van Tel Aviv binnenlopen. Wat denk je, als de opstanden van 1929 en 1936 het Britse immigratiebeleid niet konden veranderen, zouden jouw dronken oom en de dronken Britse soldaten in dat bordeel het wel kunnen?’

‘Waarom niet?’ vroeg Subhi, die genoot van een van zijn eerste volwassen gesprekken met zijn vader.

‘Waarom niet? Iedereen gaat in staking tegen de voorkeur die de Britten hebben voor de zionisten, behalve die *sharamit*, die hoeren, met hun *karakhanat*, hun bordelen. Oorlog of vrede, die gooien hun deuren nooit dicht.’

‘Maar het bordeel aan de Chelouche-straat is laatst toch in brand gestoken?’

‘Ik zie, jongen, dat je de politieke twisten in je stad nauwgezet volgt.’

‘En Joden komen er ook,’ voegde Subhi eraan toe.

‘Weet je, telkens als Arabieren en Joden bij elkaar zijn, leidt dat tot zonde: prostitutie, smokkelarij, wapenhandel, bendes, plundersaars en rovers, om nog maar te zwijgen van de informanten die onze politieke leiders en strijders bespioneren.’

‘En dat vertelt u me allemaal alleen omdat ik monteur wil worden?’ Subhi stak de draak met zijn vader, die geen kans liet schieten om kwaad te spreken over zijn jongere broer en Subhi te onderwijzen over de Palestijnse strijd en het verzet.